

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 338.436:631

Балаш Л.Я.,
к.е.н., в.о. доц. кафедри менеджменту організацій
ім. проф. Є. Храпливого
Львівський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Постановка проблеми. Особисті селянські господарства вже протягом багатьох десятиріч є предметом посиленого і детального вивчення науковцями. На цьому підґрунті часто виникали суперечки. В економічній літературі неможливо знайти іншої теми, якій би була присвячена така велика кількість публікацій, які являють собою найрізноманітніші підходи й погляди щодо даного питання та різнобічні напрямки думок. Тому, в даній науковій роботі про особисті селянські господарства необхідно орієнтуватись на всі раніше існуючі теорії і поставлені проблеми, чітко визначити свої завдання, адже в іншому випадку буде важко уникнути непорозумінь і невірних тлумачень отриманих висновків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення становлення і функціонування особистих селянських господарств зробили І. Баланюк [1], П. Березівський [2], В. Збарський [3], О.Онищенко [4], М. Шульський [5] та інші. Незважаючи на значні напрацювання, немає єдиного визначення загальної класифікації особистих селянських господарств за видами та чинниками впливу на їх розвиток. Недостатньо уваги приділено проблемам товарності особистих селянських господарств, їх зв'язків з іншими суб'єктами ринкової економіки.

Актуальність проблеми, недостатність її дослідження й висвітлення в економічній літературі, зумовили вибір теми наукового дослідження.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження чинників впливу на створення і розвиток особистих селянських господарств, а також обґрунтування принципової подільності земельних ділянок за розміром, метою використання й місцем розташування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особисте селянське господарство відрізняється від інших малих форм господарювання тим, що є автономним, покладеним в основу сімейного виробництва, у якому використовується праця всіх членів сім'ї, у тому числі незайнятих у суспільному виробництві. Одночасно, праця в особистому селянському господарстві суспільно необхідна, оскільки забезпечує відтворення робочої сили для суспільного виробництва і виробляє необхідну для суспільства продукцію.

До основних чинників, які впливають на створення та розвиток особистих селянських господарств можна віднести:

- демографічні: чисельність і темпи приросту населення, віковий склад населення, міграційні процеси і переселення;
- економічні: рівень розвитку сфери обслуговування; мережа дошкільних та шкільних закладів; рівень житлового будівництва; обсяг і структура товарообігу; рівень реальних доходів населення взагалі і сім'ї, зокрема; рівень розвитку системи охорони здоров'я і медичного обслуговування; наявність робочих місць, які дозволяють використовувати жіночу і підліткову працю; кількість робочих місць з неповним робочим днем або пільговими умовами праці для підлітків і неповнолітніх;
- політичні: політика уряду, органів законодавчої державної влади, профспілок по відношенню до особистих селянських господарств;
- культурні: кількість і доступність закладів культури, історичних цінностей, система чинних в суспільстві правових та моральних норм тощо;
- екологічні: природно-географічні особливості середовища проживання; ступінь урбанізації і санітарно-гігієнічних умов життєдіяльності; ступінь забрудненості довкілля.

Особисте селянське господарство є необхідним для успішного існування сім'ї, особливо в умовах перехідної економіки. Воно виконує цілу низку функцій, які склалися історично і змінюються з часом, з розвитком суспільства. Деякі функції відмирають, вплив інших посилюється. Це, в свою чергу, призводить до зростання рівня матеріального забезпечення сім'ї: дедалі більше стосунки у сім'ї стають схожими на партнерські, базуючись на договірних основах; діти з раннього віку починають працювати, і, як наслідок, швидко стають фінансово незалежними від батьків.

Економісти виділяють чотири основні функції особистих селянських господарств в ринковій економіці: постачальницьку, виробничу, посередницьку та споживчу.

Постачальницька функція полягає в тому, що особисті селянські господарства постачають на ринок працю, капітал та інші виробничі ресурси, одержуючи за це відповідну плату.

Виробнича функція полягає у виробництві господарствами готової продукції та послуг і забезпечення ними ринку.

Посередницька функція полягає у забезпеченні зв'язку між виробництвом і споживанням.

Особисті селянські господарства є основними споживачами товарів і послуг на ринку. Саме в цьому і полягає споживча функція сімейного господарства.

Особисті селянські господарства можна розподілити за певними характерними ознаками. За метою діяльності можна виділити три типи особистих селянських господарств: багатогалузеве споживче господарство; товарно-споживче господарство, що реалізовує на ринку надлишки виробленої продукції; товарно-багатогалузеве спеціалізоване ринкове господарство (рис. 1).

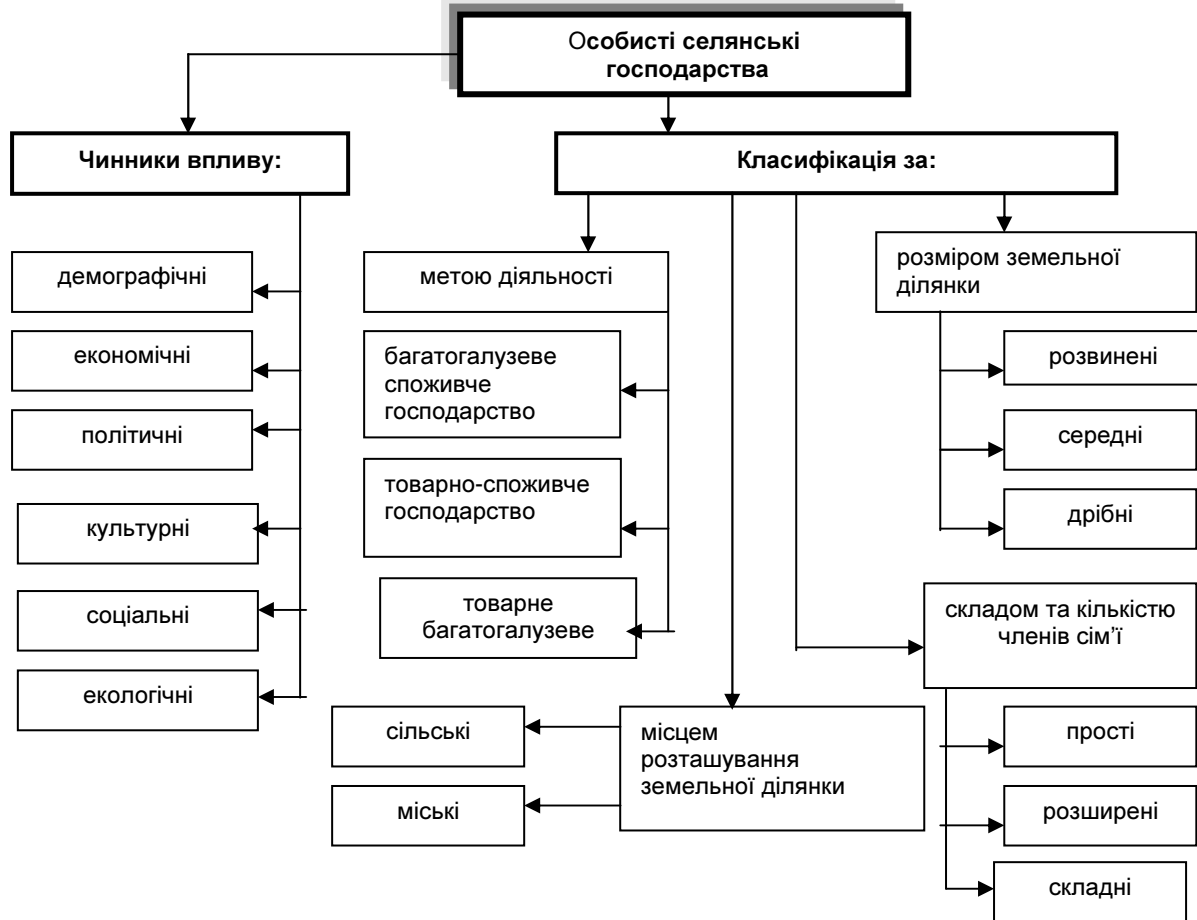

Рис. 1. Класифікація особистих селянських господарств за видами та чинники впливу на них*

* Джерело: власні узагальнення

У групі багатогалузеве споживче господарство зазвичай зайняті пенсіонери або громадяни, які отримують достатньо високі доходи у сфері суспільного виробництва. Вироблена ними продукція використовується головним чином на власне споживання, а рівень її товарності дуже низький, якщо такий є взагалі. Іншими словами, їх називають натуральними особистими селянськими господарствами. Другий тип господарств характерний для сімей працівників сільськогосподарських підприємств, що мають можливість отримувати корми, насіння, послуги за низькими цінами. Третій тип

господарств, вимагає значних витрат праці, його ведуть сім'ї (члени господарства), де є непрацюючі, пенсіонери і неповнолітні діти.

У класифікації особистих селянських господарств застосовується поділ їх на три види, залежно від розміру земельної ділянки: розвинені особисті селянські господарства – ті, в яких представлені практично всі види тваринництва (незалежно від величини поголів'я та (або) іншого виду худоби і птиці), є сад, великий земельний наділ землі під город від 30 соток до 2 гектарів; середні особисті селянські господарства – господарства, що мають птицю, дрібну худобу, городи розміром 15-30 соток і невеликий сад; дрібні особисті селянські господарства – повністю відсутнє тваринництво, а город та сад представлені невеликою ділянкою землі біля будинку або в межах населеного пункту розміром до 15 соток [2, с.31].

За складом та кількістю членів сім'ї особисті селянські господарства можна поділити на: прості та складні. Прості господарства це ті, що складаються з однієї шлюбної пари (чи одного з батьків) з неодруженими дітьми (або без них). Вони можуть бути кількох різновидів: подружня пара; повна сім'я – батьки та діти; неповна сім'я – один з батьків і діти. Особисте селянське господарство вважається складним за кількістю членів сім'ї, коли в ньому працюють члени декількох кровних чи споріднених простих сімей, кожна з яких може бути повною чи неповною і до неї можуть входити інші родичі. Перехідним типом між простими і складними господарствами є розширені господарства. Вони складаються з однієї подружньої пари і окремих ближніх або дальніх родичів. Дане господарство створюється переважно при виконанні аграрних робіт, коли одній сім'ї не під силу виконувати певні трудові функції господарських робіт.

Особисті селянські господарства можуть класифікуватись за місцем проживання власника та розташуванням земельної ділянки на: сільські і міські.

В особистому селянському господарстві різною мірою беруть участь всі члени сім'ї. Ця участь значною мірою пов'язана з різною зайнятістю членів сім'ї в суспільному виробництві, віковою структурою сім'ї, національними і історичними традиціями, виробничою структурою і організацією праці в суспільному господарстві та багатьма іншими чинниками.

Члени сім'ї мають далеко нерівні можливості для участі у виробничому процесі особистого селянського господарства. Так, старші члени сім'ї, маючи багато вільного часу, не володіють достатньою фізичною силою для активної участі у виробничому процесі господарства. Працездатні члени сім'ї не можуть приділяти багато часу веденню особистого селянського господарства у зв'язку із зайнятістю в суспільному виробництві. Практика свідчить, що найбільш тривала праця в особистому селянському господарстві розподілена між двома соціально-демографічними групами: жінками працездатного віку, зайнятими тільки в особистому селянському і домашньому господарстві, і особами непрацездатного віку (пенсіонерами). На їх частку припадає до 80% всіх витрат праці в особистих селянських господарствах. Обидві ці групи витрачають на ведення особистого селянського господарства в 1,5-2 рази більше часу, ніж працівники суспільного виробництва і ті, що вчаться. Якщо зайняті в суспільному виробництві сільські працівники витрачають в середньому на догляд за особистою худобою і птицею 6 годин в тиждень, то зайняті лише в селянському і домашньому господарстві жителі села працездатного віку – 10,5 годин, а пенсіонери – 13,1 годин [3, с. 32].

Розвиток особистих селянських господарств в умовах ринкової економіки є одним із перспективних шляхів виживання сучасної української родини. Тому, можна конкретизувати обов'язки та функції сім'ї стосовно ведення особистого селянського господарства:

участь членів особистого селянського господарства в суспільному і приватному виробництві є головною сферою виявлення їх здібностей і основним джерелом життєвих благ;

повинна бути належна організація споживання і ведення виробництва в особистому селянському господарстві як індивідуального, так і приватного, яке включає в себе побутове обслуговування членів сім'ї, приватне селянське господарство, індивідуальну трудову діяльність в суспільному секторі окремих членів родини;

для розвитку особистого селянського господарства необхідно нагромаджувати майно для розширеного виробництва і забезпечувати його успадкування;

основою функціонування особистого селянського господарства є його фінансова діяльність, що передбачає формування і використання сімейного бюджету – процес руху грошей від їх одержання до використання на товари і створення заощаджень.

Висновки з даного дослідження. Отже, на сьогодні існування особистих селянських господарств доцільне і необхідне. Їх подальший розвиток визначатиметься процесом загальноекономічних змін. Тільки всебічний аналіз становлення і функціонування цих господарств дозволить розробити дієві рекомендації стосовно прийняття дійсно ефективних управлінських рішень у сфері регулювання самозайнятості на сільському ринку праці та ринку праці в цілому.

Якщо найближчим часом не буде подолано кризові явища в економіці і не вдасться залучити в неї значні інвестиції, то уряд не зможе вирішити проблеми безробіття, що, в свою чергу, буде сприяти розвитку особистих селянських господарств.

Література

1. Баланюк І. Ф. Формування власника землі в аграрному секторі економіки : монографія /

- І.Ф. Баланюк, П.Є. Матковський. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2010. – 201 с.
2. Березівський П.С. Шляхи розвитку особистих селянських господарств : монографія / П.С. Березівський, Л.Я.Балаш. – Львів, 2008: Львів.нац. аграр.ун-т, 2008.-187 с.
3. Березівський П. С. Особисті селянські господарства як організаційна форма господарювання / П. С. Березівський, Я. П. Березівський // Аграрна політика в умовах ринкової трансформації економіки агропромислового комплексу: колективна монографія / за заг. ред. П.С. Березівського. – Львів : Львів. держ. аграрн. ун-т, 2006. – С. 143-153.
4. Березівський Я. П. Становлення та розвиток асоційованих форм аграрного бізнесу : монографія / Я. П. Березівський. – Львів, 2010. – 149 с.
5. Збарський В. К. Дрібнотоварний приватний сектор на селі: особливості, перспективи розвитку / В. К. Збарський, Д. О. Грабовський / за ред. В. К. Збарського. – К. : НАУ, 2005. – 232 с.
6. Збарський В. К. Розвиток дрібнотоварного сектору сільських поселень України : монографія / В. К. Збарський ; за ред. В. К. Збарського. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 654 с.
7. Онищенко О. Зрушення в організаційній структурі сільськогосподарських підприємств / О. Онищенко // Економіка України. – 2004. – № 11. – С. 58-68.
8. Шульський М. Г. Особисті господарства населення: стан, можливості і перспективи : монографія / М. Г. Шульський. – Львів, 2003. – 280 с.

УДК [005.336.1: 658.153]:69 (477.62)

Кореніцина Т.В.,
ст. викладач кафедри економіки підприємства
Іванова Г.М.
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Негативний вплив кризових явищ не оминув і ринок житлової нерухомості, на якому значно скоротилися обсяги фінансування будівництва та погіршилися умови інвестування, в результаті чого відбулася втрата довіри з боку споживачів і відтік коштів із світових фінансових ринків. Все це призвело до гострої нестачі на будівельних підприємствах необхідного обсягу оборотних активів, які супроводжуються низьким рівнем їх використання та наявністю значних диспропорцій в джерелах фінансування. Тому оцінка ефективності політики управління фінансуванням оборотних активів є актуальною проблемою, яка потребує належної уваги для вирішення фінансових проблем і підвищення загальної ефективності функціонування будівельних організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дослідження політики управління фінансуванням оборотних активів підприємств розглядалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, зокрема, в працях Бланка І. О. [1], Булат Г. В. [2], Заглади Р. [4], Дейнеки О. В., Юрченко К. М. [3], Зянько В.В., Філатова Н. М. [5], Лепейко Т. І., Є. Г. Ромази [7], Нашкерської М. М., Кусяк А. Р. [8], Ящук Д. Л. [9] та інших. Однак, залишаються недостатньо вирішеними питання формування ефективних інструментів оцінки результатів реалізації політики управління фінансуванням оборотних активів підприємства.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування системи показників оцінки ефективності управління фінансуванням оборотних активів будівельних підприємств на основі інтегрального підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтегральна оцінка доповнює і розширює можливості традиційного аналізу, базується на використанні вже існуючих методів оцінки, однак, дає змогу порівнювати показники з різною розмірністю та ознаками. Інтегральний метод оцінки є ефективним, оскільки враховує вплив чинників на економічні процеси, допомагає усунути неоднозначність оцінки цього впливу і отримати найбільш точний результат [6, с.84].